

BUGU

Dil ve Eğitim Dergisi

www.bugudergisi.com

E-ISSN: 2717-8137

Araştırma Makalesi

BUGU
Journal of Language and Education

4/1, 61-78

Makale Geliş Tarihi: 02.02.2023

TÜRKİYE

Makale Kabul Tarihi: 11.03.2023

Öksüz Güneş, E. (2023). Kelimelerin soluğunda Kemal Özer şiiri: gül yordamı, ölü bir yaz, tutsak kan. *BUGU Dil ve Eğitim Dergisi*, 4(1), 61-78. <http://dx.doi.org/10.46321/bugu.111>

KELİMELERİN SOLUĞUNDA KEMAL ÖZER ŞİİRİ: GÜL YORDAMI, ÖLÜ BİR YAZ, TUTSAK KAN

Doç. Dr. Elif ÖKSÜZ GÜNEŞ

Karadeniz Teknik Üniversitesi elif.oksuz@hotmail.com ORCID

Öz

Kemal Özer, yaşamın iç dinamiklerine yapıtları aracılığıyla ayna tutmaya çalışan bir şairdir. Şiir, çocuk kitapları, deneme, eleştiri, gezi yazısı, günlük ve çevirileriyle hem Türk hem de dünya edebiyat evreninde kendine yer edinir. Yazın hayatına öykü ile başlasa da daha sonra şiire yönelir. Gül Yordamı, Ölü Bir Yaz ve Tutsak Kan kitaplarında özgür ve özgün çağrışımlarla dili zorlayan, dile anlam katmanları kazandırarak zenginleştiren İkinci Yeni şiirinin etkisi görülür. Bu tarzda yazan sanatkarlar toplumun sorunlarına kayıtsız kişiler olarak değerlendirilseler de İkinci Yeni sanatkarları bireyden hareketle genelin açmazlarını anlatırlar. Kemal Özer de ilk dönem şiirlerinde / ilk üç kitabında halkın ve onun sorunlarını kendi iç dünyasıyla özdeşleştirerek aktarır. İnsan duygularını, seçimleri, tedirgin ve sıkıntılı halleri dönemin diğer şairleri gibi yeni bir öz ve söyleyiş arama çabasıyla bütünleştirir.

1963'te "Tutsak Kan" kitabının yayınlanmasından yaklaşık on yıl sonra sanatkarın yazın serüveninde yeni bir dönem ve arayış devreye girer. Kemal Özer, şiir kitaplarının oluşturulması aşamasında sözcük seçimi, adlandırma, içerik, şekil bakımlarından bütüncül yaklaşım içindedir. O, her iki tarzla kurguladığı şiirlerinde anlatılan konuyu, iletilmek istediği mesajı titizlikle seçtiği kelimelerden ördüğü yapıyla metnine taşır.

Bu çalışmada sanatkarın İkinci Yeni tarzında yazdığı kitaplarında tercih edilen sözcük kadrosu ve kelimelerin kullanım sıklığından hareketle şiirlerinin tematik düzlemi değerlendirilecektir.

Anahtar Sözcükler: Kemal Özer, İkinci Yeni, kelime kadrosu.

KEMAL ÖZER'S POETRY IN THE BREATH OF WORDS: THE WAY OF THE ROSE, A DEAD SUMMER, CAPTIVE BLOOD

Abstract

Kemal Özer was a poet who endeavored to mirror the internal dynamics of life through his works. He carved out a place for himself both in Turkish and world literature with his poetry, children's books, essays, criticisms, travels, diaries, and translations. The writer started his literary career but then focused on poetry. When writing his books *Gül Yordamı* (The Way of the Rose), *Ölü Bir Yaz* (A Dead Summer), and *Tutsak Kan* (Captive Blood),

BUGU Dil ve Eğitim Dergisi, 4 (1), 2023, 61-78, TÜRKİYE

he did so under the influence of the Second New (in Turkish: İkinci Yeni) movement, which applies free and unique associations, pushes the limits of language and bestows semantic strata to it. Although they may be regarded as indifferent people, the Second New writers deal with social dilemmas in their works concerning individuals. In his early poems or his first three books, Kemal Özer touches on society and its problems identifying them with his inner world. He integrates the feelings, preferences, and troubled and distressed states of mind of people with an attempt to seek a new essence and speech like the other poets of the period.

Having given a decade of a break to poetry after the publication of Tutsak Kan (Captive Blood) in 1963, the poet underwent a new period and search in his literary life. In the creation of his poetry, the poet adopted a holistic approach concerning the selection of words, naming, content, and form. In his poems built in both styles, he transmitted his intended message with a structure weaved of meticulously picked words.

The present study offers an evaluation of the thematic quality of the poetry of Kemal Özer examining the preferred vocabulary and the frequency of use of words in his books produced according to the Second New movement.

Keywords: Kemal Özer, Second New, vocabulary.

Ø. Giriş:

Sanatın yönünün çevrildiği nesne, “sanat sanat için midir yoksa toplum için midir?” sorusunun; dolayısıyla yapının temellendirildiği duygu, düşünce ve ideolojik düzlemin belirlenmesini hedefler. Genelde sanatçıyı; özelde de nesnesi kendisi ve toplum olan metinleri kapsayan iki cepheli bu ilerleyiş, eserin inşa edildiği sistemleri içine alan bütüne dönüşür. Kemal Özer, şiir, öykü, çocuk kitapları, deneme, eleştiri, gezi yazısı, günlük söyleşi ve çeviri türlerinde yazdıkları aracılığıyla yaşamın iç dinamiklerine ayna tutmaya çalışan sanatkârlardandır. Edebî hayatına Sait Faik Abasıyanık’ın “Lüzumsuz Adam” kitabının etkisinde yazdığı öykü denemeleriyle başlar. Şiire ilgisi bu türe yöneliminden sonra devreye girer. Sanatkâr, İkinci Dünya Savaşı sonrasında her şeyin “yeni”den araştırıldığı ve düzenlendiği yeni dünyada, kendini arayış içinde bir yazın serüveni yaşar. Lise ve üniversite yıllarındaki arkadaşları onun edebî yönünü belirler ve birlikte var olma mücadelesine girerler.

Kemal Özer’in ilk okumaları arasında Sait Faik Abasıyanık, Orhan Kemal, John Steinbeck, Ernest Hemingway, William Faulkner bulunur. Bireyin varoluş sorunlarını dile getiren absürt tiyatro oyunlarına yönelir; fakat edebî kuram ve estetikle doğrudan ilgili kitaplarla lise yıllarında tanışmaz. Sadece kendisini değil, dönemdeki tüm gençler gibi arkadaşlarını da etkisi altına alan, ana çizgilerini bu okumaların belirlediği serüvende şiir yazmaya ve dergi çıkarmaya başlar. Üniversite yıllarında hocası Ahmet Hamdi Tanpınar’ın önerdiği Doğu ve Batı edebiyatlarından farklı metinler Özer’in okuma, bilinçlenme, bilinçaltını şekillendirme serüvenine eklenerek ona yeni bakış açıları kazandırır. Sonrasında varoluşçuluk ve absürt kavramları; Jean Paul Sartre, Albert Camus, Eugene Ionesco, Samuel Beckett okurluğu ile 1950’li yılların düşünsel düzenine ve İkinci Yeni ortak başlığı altında toplanan anlayışa ulaşır. Yapı ve içerik bakımından süregelen metinlere benzemeyen, Ece Ayhan’ın “Kudüs Fareleri”, Cemal Süreya’nın “Şakısı Beyaz”, Turgut Uyar’ın “Öteyi Beriyi Omuzluyorum” yeni edebî anlayışın habercisi olarak Kemal Özer’in yazdıklarına doğrudan yansımaya bile ilk hazırlayıcıları olur. İkinci Yeni etkisiyle kurguladığı metinlerini “Gül Yordamı”, “Ölü Bir Yaz” ve “Tutsak Kan” kitaplarında toplar. Bu kitaplarda aşk, doğa, yalnızlık gibi izleklerin yanı sıra bireysel yaşantısından da izler taşıyan anlatıcı ya da şiirsel ben, arayış içindedir. Dil ve şiir kuruluşu açısından kapalı anlatımın egemen olduğu “Gül Yordamı”nda babasının,

insanların yaşamlarını; yakın çevresine ilişkin kimi gözlemlerini kelimelere taşıdığı görülür. Yaşamdan alınan öğeler soyut, dağınık ya da iç içe verilir. Şair, bu kitabındaki yaşamışlıkların çağrışım alanı olduğunu şu şekilde belirtir:

Yaşadıklarımın demektense, çağrışım yoluyla kurguladıklarım demek daha doğru. Yazmak amaç olarak ağır basıyor. Yazmaya götüren öğeleri, neredeyse oradan buradan takılıp kalmış izlenim ve çağrışımlar doğuruyor. (...) Bütün bunlar şiiri yazan öznenen gelenlerle şiirde konuşan özneyi oluşturmaya yarıyor. Yazan özne konuşan özneye dönüştükçe hem şiirden hem de yaşamdan beklentisini gerçekleştirmiş oluyor. Yazmaktan başka bir yaşam düşünemiyor (istemiyor) çünkü. Bir başka deyişle yaşadıkça yazdığı değil, yazdıkça yaşadığını düşünüyor (Özer, 2009a, s. 87-88).

Duygusal yenilgi, ayrılık ve yıkıntıyla sonuçlanan yaşamışlıklarını aktardığı “Ölü Bir Yaz” kitabında geçmişe, topluma, yazgıya yöneltilen itirazlar vardır. “Tutsak Kan”da ne için yapıldığı anlaşılmayan bir savaştan yenilgiyle çıkmanın kasveti dile getirilir. Başlangıçta tekrara düşen şiirler yazdığını düşünen Özer, Erdal Öz’le mektuplaşmalarından birinde ona, mısra kuruluşları bakımından içinde bulunduğu sıkışmışlığı anlatır:

Çeşitli biçimler yakaladım (yani kuruluş biçimleri). Ve hepsi beni bir çizgiye kadar getirdi. Şuna inandım ki, aynı biçimde mısra kurmakta dayatırsam hep o eriştiğim çizgiye kadar geleceğim, oradan ileri geçemeyeceğim. İşte bu durumu hissettiğim vakit, mısra kurma şeklini bırakarak, başka bir şekil aradım. Son olarak biliyorsun ki ‘şarkı’lara erişerek onların mısra yapısında bir şekil elde etmişim. Ne vakit istesem, aynı şekilde bir mısra yapısıyla bir ‘şarkı’ yazabilecek durumdaydım. Ve bu ‘şarkı’ların öncekileri geride bırakmadığını da fark ettim. Demek ki aşılmanın bir çizgi önündeyim (Özer, 1999, s. 46-47).

Özer’in cümle kuruluşu konusunda dikkatli davranmaya çalışıp şiirine kendinden bir şeyler katma çabası onu yazdığı metinleri başkalarınınkilerden ayıran, özgün kılan vasıfların ne olduğu sorusuna yöneltir ve cevap bulamayışı ise bunalıma sürükler:

Bu soruya olumlu yanıt verememek beni bunalıma sürüklemişti. O güne değin yazdıklarımın, değişik imzalarla yazılan, ama aynı sözcükleri, aynı imgeleri, aynı temaları kullanan şiirlerden bir ayrımı yoktu. Birbirlerine tıpatıp benzemiyorlardı belki, ama hepsine ortak bir hava yansımıştı ve bu daha rahatsız ediciydi. Bunalımı aşmam için iki şey yapmam gerektiğini düşündüm. Birincisi, yazdıklarımı tümüyle gözden çıkarmak. İkincisi yeniden yazmaya başlayacaklarıma benim diyebilmek için, benimle ilgili bir şeyler koymak (Özer, 1999, s. 50).

1955-1956 yılları arasında girdiği bunalımlı yıllarda metinlerinin yapısı ile ilgili eksikleri giderme çabaları sırasında kimlik sorununa değinmediğini fark eder. “Tutsak Kan” kitabında İkinci Yeni’nin imge ortaklığından yararlanarak babasının yaşadıklarını ve bunun kendisinde bıraktığı izleri anlatarak kendi kimliğinden unsurları şiirlerine katar. Kemal Özer’in İkinci Yeni tarzında yazdığı “*babamın anısına*” epigrafiyle başlayan üçüncü kitabı “Tutsak Kan”, babasının ölümünden sonraki duygusal yoğunluğunun metinleştigi şiirlerden oluşur. Kendisi Ölü Bir Yaz başlıklı eserinde bu konuyu şöyle değerlendirir:

Bir kopuşmayı yaşadıktan sonra evlilikle sonuçlanan duygusal bir serüvenin temelde yer aldığı Ölü Bir Yaz’ın ardından babamın ölümüyle hız kazanan bir başka duyarlılığın izini sürme serüveni Tutsak Kan’a ulamıştı. Babam, Sivas köylerinden birinden askerlik yapmak üzere İstanbul’a gelmiş bir daha da geri dönmemiş bir gurbetçiydi. Onun yazgısı bana her zaman sarsıcı görünmüştü (Özer, 1999, s. 66).

Bir taraftan babasının göçle başlayan öyküsünü, öyküyü hazırlayan sosyal şartları ve göçün sonuçlarını “sahip çıkma yaşadığın güne / mümkün mü bir güz sabahı / öykün karışmış insanların öyküsüne” (Sunu, s. 89) mısralarında belirttiği üzere babası gibi olanların / bozkır insanının hikâyeleriyle birleştirirken; diğer taraftan kendinde yarattığı etkiden, yıkıntıdan, duygusal karmaşıklıktan bahseder. Duygusal gerçeklik, babanın kente göçüşüyle birlikte yaşanan yitimlerden; seçim ise öznenin babasından kaynaklanır. Çünkü baba, kente gelerek köklerinden uzaklaşan / uzak düşen bozkır adamıdır. Kitapta özelde duygusal yıkımdan / yitimlerden kurtulmaya çalışan babanın; genelde ise yıkıntı ertesine bir an önce geçmek istemesine rağmen bunu başaramayan gurbetçilerin dünyası yansıtılır. Burada babasının duygu dünyasını kavrama aşamasından ona bağlanmaya doğru geçiş yaşanır. Seçilen sözcüklerin oluşturduğu kümelerden dünya kurmaya yönelen Özer, ilk üç kitabında yaşamına uygun şiirsel çerçeve kurduğunu belirtir:

Şimdi bakınca, o günkü kimliğime ve yaşantıma uygun bir şiirsel dünya çizdiğimi, gerçekler karşısında ürsem, duygularıyla bir hesaplaşma içindeysem, adını tam koyamadığım bir takım isteklerim, özlemlerim olduysa bunları büyük ölçüde yansıttığımı görüyorum. Üstelik bunları yansıtırken, gönül verdiğim beğeni kaygılarını, yüceltmek istediğim estetik ilkeleri belli bir başarı düzeyinde gerçekleştirdiğimi söyleyebilirim. Hakçası, kullandığım sözcükle, çağrışım dokusuyla, dize işçiliği, imge anlayışı ve yetkinlik ardından koşan yoğunlaştırma çabasıyla kendine özgü yanları ortaklaşa yanlarından ağır basan bir toplam çıkıyor (aktaran, Özdemir, 2000, s. 23).

İlk üç kitabını yazdığı dönemlerde Özer’in İkinci Yeni’nin dil ve üslup bakımından sağladığı olanaklar hakkında olumlu kanaatleri vardır. 1963 yılında yazdığı Tutsak Kan kitabından sonraki süreçte Toplumcu şiire yönelmesiyle birlikte düşünceleri, İkinci Yeni şiirinin saçmaya açık özgürlük alanı önerdiğini; biçimde yaptığının yalnızca yıkık bırakma, yerine bir şey koymama olduğunu; yeteneksiz ve söyleyecek sözü bulunmayana ise avuntu sağladığını ileri sürer. Edip Cansever, İlhan Berk, Cemal Süreya, Turgut Uyar ve Ece Ayhan beşlisinin dışındakilerin İkinci Yeni şairi olmadığını; bu isimleri tek tek kendisine örnek alabilecek “babayığit” bulunmadığını dile getirir. Bu beşliyi geçecek kimse olmadığını göre İkinci Yeni adı altında toplanan diğer kişilerin niyete göre yorumlanabileceğini de ekler.

1960’ta askerî darbe ve yeni anayasayla birlikte Türkiye’nin toplumsal çehresi değişir. İşçilerin grev, toplu sözleşme yapmasını sağlayan yasalar çıkarılır; Türkiye’deki düzenin yapısı araştırılır. Nazım Hikmet’in kitapları yeniden yayınlanmaya ve okunmaya başlar. Nazım Hikmet’in takipçisi şairlerin sesi, yeniden yükselir. Özer, okuma sürecine kuram, estetik, toplumbilim gibi bilgilendirici kitapları da ekler; öncelikli olarak -başta Nazım Hikmet olmak üzere- Toplumcu yazarları, şairleri okur. Özer’in şiirinde yeni bir sanatsal ufuk açılması, toplumcu edebiyatla yeniden bağın kurulması, “Türkiye’nin düzenininin araştırılması ve bu düzeni değiştirme heyecanı[nın] yayıl[ması], yaşam[ın] hızla siyasallaş[ması], savaşın her şey olduğu gibi şiire de damgasını vur[ması]” (Özer, 1996, s. 12) ile koşut ilerler. Özer’in sanat anlayışı da değişime uğrar; toplumsal olayları şiirinin devinim alanı olarak görür:

Sanatçıyı toplumsal bir ürün olarak algılıyorum. Sanat etkinliğinin de bir toplumsal işbölümünü yansıttığını düşünüyorum. Eskiden olduğu gibi yine kendimi koyuyorum yazdıklarım, kendi yaşantımı. Ama aynı zamanda toplumun bireyde yansıdığını biliyorum. O gün bu gündür yazmak benim için salt bir sanatsal tat alma, bir keyif değil, toplumsal gereksinimi karşılayan bilinçli bir eylem (Özer, 1996, s. 36-37).

Böylece Tutsak Kan kitabının yayınlanmasından sonra şiire yaklaşık on yıl ara veren sanatkarın şiir serüveninde yeni bir dönem devreye girer; İkinci Yeni'den edindiği dilsel deneyimi toplumcu içerikle bütünleştirir. “Tutsak Kan” kitabından sonra girdiği suskunluk döneminde tekrar şiire dönmelerini heyecanla bekleyen Doğan Hızlan, Özer'in kişisel özellikleri bakımından toplumcu şiirlerde başarılı olamayacağı düşüncesindedir:

Toplumcu, hatta toplumsal şiirin çok uzağındadır onun şiiri. Kaçak, sessiz, sokulganlıktan tiksinen, içtenlik deyince ürperen bir kişinin toplum denilen o karmaşık yapıya yaklaşması, onu benimsemesi mümkün mü? Aslında o bireylerin temsilcisi bir birey olma eğilimindedir. ‘Adımı mı kullanıyor kalabalığın’ yıkıcı ustalığa yanaşmamıştır, yazdığı şiirler bir şeyi yıkmışsa sessiz sessiz yıkmıştır. El yordamı deyiminin o somutluğu, maddiliği, her günkü kullanılmışlığı onu rahatsız eder ve ilk kitabının adını Gül Yordamı koyar (Hızlan, 1996, s. 100-101).

Hızlan, Kemal Özer'in Toplumcu Gerçekçi metinlere yönelmesini onun kişiliğiyle uyuşmayan bir tavır olduğu gerekçesiyle eleştirir; ancak İkinci Yeni tarzında yazdığı eserlerden beğeniyle ve övgüyle söz eder. Ancak sanatçı bir sürecin ürünüdür. “‘Nasıl biri’ olduğumu sorarsanız ‘yazdığım gibi biri’ derim” (Özer, 2009b, s. 116) diyen Kemal Özer'in şiirleri onun yaşamından, düşün dünyasından, içinde bulunduğu ırmağın yatağından malzeme taşır. Kırılma, değişim ve dönüşüm içeren yaşam gibi sanatçı ve eseri de bir bütün olarak değerlendirilmelidir. Yaşamın iç dinamiklerine eseri aracılığıyla ayna tutan sanatkarın bu akışın dışında kalması olanaksızdır. 1950'li yıllarda şiiri besleyen unsurların 1970'li yıllardaki değişimine eş olarak Özer'in şiiri de değişime uğrar; dönemin kırılma özelliklerini yansıtan şiirlerle edebî varoluşunu sürdürmek ister. 1973 yılında güncel olayların şiirleştirildiği ve toplumcu yönün ağır bastığı Kavganın Yüreği başlıklı kitabı yayımlar. Ardından toplumsal içerikli şiirlerinin yer aldığı kitaplar arka arkaya çıkar: “Yaşadığımız Günlerin Şiirleri” (1974), “Sen de Katılmalısın Yaşamı Savunmaya” (1975), “Geceye Karşı Söylenmiştir” (1978), “Kimlikleriniz Lütfen” (1981), “Araya Giren Görüntüler” (1983). İkinci eşi Georgina'ya aşkı anlattığı “Sınırlamıyor Sevda Beni” (1985) başlıklı eserde, yeni bir yaşama girmesine sebep olan bu aşkın etkileri ile toplumsal bilinçlenmeyi bütünleştirir. 1990'da “İnsan Yüzünün Tarihinden Bir Cümle”de İsa Çelik'in fotoğraflarını yorumlar. “Bir Adı Gurbet”te (1993), yabancı işçilerin kimliklerinden dolayı uğradıkları haksızlıkları anlatır. “Oğulları Öldürülen Analar” (1995) kitabında değişik öznelerin sesiyle ölüm ve tüketilme temalarını ele alarak, kapitalist sistemin tükettiği, intihara zorladığı, göçük altında bıraktığı, savaşa gönderdiği oğulları ve onların acılı annelerini konu edinir. Ancak bunlar aktarılırken yalınlık, umutsuzluk, hüznün değil; umut ile ölüme karşı yaşamın tercih edildiği bir söylem ve duruş dikkat çeker. “Onların Sesleriyle Bir Kez Daha”da (1999) emekçilerin, yaşamı özgürleştirme eylemine girişen insanların yürüyüşü şiirleştirilir; böylece kendisi de döktüğü ter ile emekçi ve sesine kavuşan kentin parçası hâline gelir. Sevdalı Buluşma (2005) kitabında bireysel bir tutku olan aşk, toplumsal duyarlılıkla birleştirilir. 2 Temmuz 1993'te yaşanan / yaşatılan yangını şiirleştirdiği “Temmuz İçin Yaralı Semah”ta (2008) olayın ölüme sürüklediği özneler kadar geride bıraktıklarının duygularına da yer verilir. Öfkeyle, acıyla dolu günler geçtikten / bittikten sonra yangın metinleştirilir.

1. Kelimelerin Soluğunda Kemal Özer Şiiri: Gül Yordamı, Ölü Bir Yaz, Tutsak Kan:

Hayatın kelimelere yansımış hâli olan edebî eserler “ideal-gerçek, gerçek-soyut, soyut-olasılık çizgisinde evrilen, (...) katmanlaşmaya dayanan karmaşık ancak aynı zamanda tutarlı bir mekanizmadır” (Eliuz, 2016, s. 64). Bu mekanizmada söz, kelimededen metne doğru derinleşen süreçte yeni boyutlar kazanır. Özer, ilk üç kitabında döneminin diğer şairleri gibi

yeni söyleyiş ararken toplum ve sorunlarını kendi iç dünyasıyla özdeşleştirerek anlatır. İlk dönem şiirlerinde duygularıyla, seçimleriyle, tedirgin ve sıkıntılı halleriyle insanı ortaya koymaya çalışır. Gerek kendi ifadelerinde gerekse araştırmacılarca “Kavganın Yüreği” şiir kitabı ile birlikte toplumcu şiire yöneldiği belirtilen sanatkârın *Gül Yordamı*, *Meryem*, *Kralın Adamları* şiir örneklerinde olduğu gibi İkinci Yeni tarzında yazdığı üç kitabında içerik bakımından toplumsal öğeleri görmek mümkündür. İlk şiirlerinden itibaren emekçi, acı çeken insana yer veren sanatkârın İkinci Yeni etkisinde yazdığı *Meryem*, *Leyla*, *Ağıt* şiirleri ile toplumcu gerçekçi tarzda oluşturduğu “İnsan Yüzünün Tarihinden Bir Cümle” kitabındaki insanlar ve yüzleri benzerlik gösterir. “Tutsak Kan”daki *Ölmüş Savaşçılar* adlı şiir, 1960’lı yıllarda yaşanan öğrenci hareketleri ile birlikte değerlendirilebilir. “Sınırlamıyor Beni Sevda”da sosyal ve siyasal başkaldırıya dönüşen özgürlük, bir otel odasındaki sevgilinin gözlerine benzetilerek aktarılır. Sanatkârın toplumcu şiire geçiş aşaması olan “Kavganın Yüreği” kitabı, yapı bakımından İkinci Yeni izlerini de taşır. Böylece bireysel ile toplumsalın aynı düzlemde bulunduğu bir şiir evreni kurar. Özer, şiir kitaplarının oluşturulması aşamasında “kelime”den başlayıp nazım şekli ve metine kadar uzanan” (Çetişli, 2006, s. 54) kurgusal serüvende sözcük seçimi, adlandırma, içerik, şekil bakımlarından bütüncül bir yaklaşım içindedir.

İkinci Yeni şiiri tarzında yazılan “Gül Yordamı”nın ilk şiiri *Meryem*’e “*elini tutmadı onların da hiç kimse / kelimelerden başka*” epigrafiyle başlar. Böylece kelime / şiir tutunma noktası, var olma çabasının göstereni şeklinde değerlendirilir. Kelime sözcüğü 6 defa kullanan kitapta şiir öznesi “*hiçbiri yok sığınalım o kelimelerin / kaçalım o kelimelerden hiçbiri*”¹ (Ölü İçin Şafak, s. 25) mısralarında kelimeyi sınımlacak merci olarak gördüğünü ifade eder.

İlk üç kitabından sonra İkinci Yeni anlayışından ziyade toplumcu şiire yönelen Özer’in her iki anlayışla oluşturduğu eserlerinde kullandığı kelimeler birbirinden çok farklı değildir. Şiirlerinde yine akşam, sabah / aydınlık, acı, korku, ölüm, ağlamak, kalabalık, sokak, sessizlik, yalnızlık kelimelerini yoğun şekilde kullanır. Ancak bunların söylem içerisinde kazandığı anlamlar farklılaşır.

Akşam / gece / karanlık	akşamı (4) akşam (4) akşamın (1) akşama (1) gece (2) geceyi (1) gecesini (1) gecenin (1) gecene (1) karanlık (2) karanlığa (2) karanlığında (1) karanlığı (1) karanlığımın (1) ay (4) aylı (1)
Sabah / güneş / aydınlık	sabahı (1) sabaha (1) sabah (1) sabahki (1) sabahlığı (1) güneşte (1) güneşi (1) güneş (1) ışıktır (2) ışığı (1) aydınlığından (1) aydınlığı (1)
Acı	acılarımı (1) acılardan (1) acı (1)
Korku	korkuyorum (1) korkuma (1) korkum (1) korkuları (1) korku (1) korkunç (1) korkudan (1) korkak (1)
Ölüm	ölüm (3) ölüme (3) ölümleri (1) öldüğü (1) ölümlü (1) ölümsüz (1)
Ağlamak	ağlayışlar (1) ağlaması (1) ağladığında (1) ağlamaktan (1) ağıtlar (1) ağıt (1)

¹ Şiir alıntıları Kemal Özer’in Yaralı Karanfil (Toplu Şiirler) eserinden yapılmıştır.

Kalabalık	kalabalık (3) kalabalığın (1) kalabalığı (1)
Sokak	sokağı (1) sokakların (1) sokaklara (1) sokaklar (1)
Yalnızlık	yalnızlığıma (1) yalnızlığı (1)

Gül Yordamı'nda *akşam* kelimesi gecenin başlamasına kadar süren vakit olan birinci anlamıyla kullanılır. Ancak bu kullanım yan yana uyumak, yan yana gelmek, sevmek, çağrılmak, sevişme otağı gibi kelimelerle bir araya gelince günün belirli dilimini ifadenin yanı sıra sevilenle bir / likte olma vaktini işaret eder. *Aylı Karanlık*'in “*sevdim çağrıldım ben seni gece / günler yalnız olduğumun kıyılarında / aydınlığı sürüp giderken yan yana gelmelerin / dedim elleri kimbilir kimin elinde / saçları dudakları kimbilir kimin*” (*Aylı Karanlık*, s.31) mısraları ve *Otağ*'in “*yüzünü sana borçlu her akşam bir kadının / korkuma çıplaklığı beyazlığı yakışan / sen benim dargınımsın sevişme otağına*” (*Otağ*, s.36) bu duruma örnektir. “Kavganın Yüreği” kitabından itibaren yazılan şiirlerdeki acı, korku, ölüm, ağlamak kelimeleri çoğunlukla birey üzerinden toplumsal durumlara işaret ederken bu kitapta “*sen benim korkum musun uyuyup uyanmayan*” (*Otağ*, s. 36) mısrasında olduğu gibi bireysel duyguları aktarır. Kalabalık ve sokak ise toplumsal göndergelerinden ziyade birinci anlamlarıyla ‘sayıca çokluğu, insan topluluğunu, bir mekânı’ karşılarken yalnızlık ‘tek başnalığı’ imler.

İkinci Yeni şiirinin tematik tablosunda yer alan cinsellik kavramının yansımaları kitapta beden farklı uzuvları kullanılarak anlatılır. Bu uzuvların çoğunun baş bölgesinde olduğu dikkat çekicidir. Eserdeki cinsel çağrışım uyandıran kelimeler şu şekildedir:

Ten	tenli (1) ten (1)
Yüz	yüzünü (3) yüzüne (2) yüzümün (2) yüzünün (1) yüzümü (1)
Göz	gözleri (7) gözlerine (4) gözlerinin (2) gözleriyle (1) gözlerinden (1)
Dudak	dudakları (1) dudaklı (1) ağızları (2) ağzınıza (1) ağzında (1) ağzın (1)
Saç	saçları (4) saçlarına (2) saçlarını (1) saçlarının (1) saçlarından (1) saçlara (1) saçlar (1) saçlardan (1)
El	ellerini (2) ellerine (2) ellerinin (1) ellerimi (1) elleri (1) elini (2) elinin (1) elinde (1) el (1) elimdeki (1) elimde (1)
Bacak / ayak	bacaklarını (1) bacakları (1) ayakları (5) ayaklarına (1) ayağı (2) ayakta (2)
Boyun	boyunlarınız (1)
Omuz	omuzları (1)
Meme	memeleri (1)
Kanat	kanatları (1) kanat (1)
Çıplaklık	çıplaklığın (1) çıplaklığı (1) sevişme (1)

Öpmek	öpsem (2) öpülmek (1) sarılmalar (1)
Yatak / yatmak / uyku	yatan (1) yatırıp (1) yatisına (1) yatağına (1) yatağın (1) yatakta (1) yataklarında (1) uykusundan (1) uykunun (1) uykudur (1) uykudan (1)

Kemal Özer, fakültedeki bir kız arkadaşına âşık olur. Aşkının etkisiyle yazdığı “Ölü Bir Yaz” kitabından bahsederken “yaşanmış duygusal başarısızlık, ayrılık ve yıkıntıyla sonuçlanmıştır. Yaşamdan alınan bu öge elbette somuttur, gerçekliğe uygundur” (Özer, 2009a, s. 88) diyerek eserin içeriği, tematik dokusu, kendisinde bıraktığı izler hakkında bilgi verir. “Ölü Bir Yaz”a başlığını veren ‘ölü’ ve ‘yaz’ kelimelerinden ‘ölü’ 13; ‘yaz’ ise 4 defa kullanılır. Kitap epigrafla / sunu şiiriyle başlar:

*ayaklarının ucunda ölü bir yaz
kanatlarını kaldırmayan kuşlar gibi
akmayan ırmakların soğuk alnı üstünde
bulanık bakışlarla şimdi bizim olan*

*yüzümü sarartıyor hüznün
ölü tanrılardan biri*

Bu metin kitabın ismiyle içeriği arasındaki bağın öz anlatımıdır. Yaz, insanların ve doğanın en canlı / hareketli olduğu mevsimlerinden biridir. Oysa kitabın başlığına ‘yaz’ın sıfatı olarak, onun tüm varlıklara ivme kazandıran özelliğinden ziyade ‘canlılığın’ yitimini niteleyen ‘ölü’ kelimesi seçilmiştir. Bu da söz konusu dönemde şiir öznesinin kendisini başarısız, yıkılmış hissetmesiyle ilgilidir. Kitaba başlarken verilen epigraftaki kanatlarını kaldıramayan kuş ve akmayan nehir de benzer durumu işaret eder.

Kitapta kullanılan kelimeler incelendiğinde ‘coğrafi yer şekilleri, hava hareketlerini, günün vakitlerini, savaş terimlerini, mekân ve duygu durumlarını’ ifade eden sözcük öbeklerinin sıklıkla kullanıldığı görülür. Su, deniz, göl, ırmak, gök, orman, dağ kelimelerinden türeyen sözcüklerle oluşturulan *coğrafi yer şekilleri ve hava hareketleri* öbeğinde yer alan kelimeler ve türevleri şu biçimdedir:

Su	su (1) sular (2) suların (2) suları (1) suya (1) sularında (1)
Deniz	deniz (4) denizlerin (4) denizleriyle (1) denizlerde (1) denizine (1) denizlerimi (1)
Göl	göl (1) gölü (1)
İrmak	ırmak (3) ırmağa (2) ırmaklı (1) ırmakların (1) ırmakları (1)
Gök	gökyüzüne (2) gökyüzüdür (1) gökyüzü (1) göğünüze (1) göğe (1) göklerin (1) gök (1)
Yıldız	yıldızların (1) yıldızlar (1) yıldızlı (1)
Orman	ormanı (2) ormanın (1) ormanıydı (1) ormandır (1) ormana (1) orman (1)

Dağ	dağlarım (1) dağlara (1) dağ (3) dağsı (1)
Rüzgâr	rüzgar (4) rüzgarın (1) rüzgarı (1) rüzgarda (1) rüzgara (1) rüzgarlara (1)
Yağmur	yağmurlarından (1) yağmurlarına (1)

Bu kelimeler metin içinde sadece birinci anlamıyla coğrafi terim olmaktan ziyade, gösteren işleviyle yer alırlar. *Kadırga* şiirinde şiir öznesi kendini kadırga olarak niteler; zamanı ve yaşamını rüzgâr, su, kıyı, yıldız, deniz üzerinden değerlendirir. Kadırga yelkenle ve / ya kürekle su / deniz üzerinde yol alan, varlığını, işe yararlığını bu zemin üzerinde kuran bir vasıta. Kıyıya çekildiğinde işlevini yitirir; ölü, atıl nesneye dönüşür. Şiirde de kadırganın yelken iplerinin yıldızlar tarafından çözülmesi onun, suların şafağında yol almasını durdurur, atılaştırır:

*karanlığı bıraktım benim değil bu rüzgâr
artık yol almıyorum şafağında suların
kıyısı kıyım değil dışındayım zamanın
çözdü yelkenlerimi iplerinden yıldızlar (Kadırga, s. 43)*

Rüzgâr ‘zaman’ anlamında da kullanılan bir sözcüktür. Şiirin ilk mısrasında geçen “*karanlığı bıraktım benim değil bu rüzgâr*” ifadesinden karanlığın / gece vaktinin, zamanının artık şiir öznesine / kadırgaya ait olmadığı; şiir öznesi tarafından terk edildiği anlaşılmaktadır. Ancak bendin sonundaki “*çözdü yelkenlerimi iplerinden yıldızlar*” mısrasında ise karanlıktan / gecedeki şiir öznesinin isteğiyle değil; yıldızlar tarafından / dış bir etkene bağlı olarak vazgeçmek zorunda kalındığı anlaşılır. Suda / denizde kullanılan bir savaş gemisi olan kadırga suyun ve şiir öznesinin “bu rüzgâr” diye tanımlanan zamanın dışında kalır; ayrılık teması ve bireyin yalnızlığıyla bütünleşir. *Ölü Bir Yaz* şiirinde ise su, gök, ırmak, deniz, güneş, yağmur kelimeleri de birinci anlamlarının dışında kullanıma sahiptir.

*dönüş yok artık sana ırmaklı izlerinden
denizine hiç kimse gemiler uğratamaz
balıklar çevrintiler gökyüzü akıp giden
sürüklenmiş bir ceset artık o ölü bir yaz (Ölü Bir Yaz, s. 51)*

Bu mısralarda şiir öznesi tarafından muhatap alınan kişinin denizine hiç kimsenin gemi uğratamaması, mekânına / yanına yaklaşıp (a)mamasını işaret eder. Dolayısıyla *Kadırga* şiirinde olduğu gibi bu şiirde de yalnızlık ve ümitsizlik tabiata ait öğelerle anlatılır.

Kitapta zaman bildiren ‘vakit, gün, sabah, akşam’ ve güneşin varlığıyla bağlantılı olarak ‘şafak ve gölge’ kelimelerinin eserde kullanım sıklıkları şu şekildedir:

Vakit	vakit (5) vaktin (2) vaktine (1) vaktidir (1) vakitler (1)
Gün	günlerin (2) günleri (2) günlerden (1) günlerimin (1) günlerce (1) gün (3) günümüze (1)
Sabah / güneş / aydınlık	sabah (5) sabahında (1) güneşin (3) güneş (2) güneşi (1) ışıkla (2) ışığı (1) ışığa (1) ışıkları (1) ışık (1) güneşin (3) güneş (2) güneşi (1) aydınlığı (1) aydınlığa (1) aydınlıkta (1)

Akşam akşam (4) akşamın (1) akşamları (1) akşamüstü (1) gecede (1) karanlığa (3)
karanlığın (2) karanlığı (1)

Şafak şafağında (1) şafağa (1) şafaklarını (1) şafaklar (1) şafak (1) günbatımı (1)

Gölge gölgesini (1) gölgenin (1) gölgeni (1) gölgemi (1) gölge (1)

Vakit, ‘zaman’ kelimesine denk gelecek şekilde ve cinsel çağrışımlarla kullanılır.

senin bana bakışın o ne vakit ışısa

her yanım ay altında çılgin barut kesigi

vurur bozgunlarımı yankısız karanlığa

ülkesinden atımın sürer çıkarır beni (Ağıt Sonrası, s. 52)

Gün kelimesi de *zamanı* da karşılar. Kitapta güneş bazen ilk anlamıyla kullanılırken bazen de gün ve günün getirebileceği olumsuzlukların göndergesidir:

ne kadar geciktirsek sanki o kadar erken

ne kadar geciktirsek bir şeyin eksilmesi

yarım kalan bir güneş sanki biz öpüşürken (Baç, s. 46)

yüreğimde en yeni korkusuyla güneşin

yangınıyla arkamda kaçsam o taş günlerden

bir sabah sana varsam varılan sen değilsin (Uğraksız, s. 48)

Aydınlık ise, *Bir Tutsağın Haritası* şiirinde gün ışığıyla birlikte havanın ışımasını; *Sürgün Uğultu*’da ise ruhsal ışımayı imler:

azalırken ışığı mumların kalçamıza

alınmaz kalelerde aşılmaz denizlerin

sakladığı hazine süresiz aydınlığa (Bir Tutsağın Haritası, s. 44)

sevişen biz değiliz sanki göz kapakları

sanki ilk aydınlıkta bırakıp gidenlerin

aramızda yer alan adını o gölgenin

silemez hiçbir şafak sevişme sonraları (Baç, s. 46)

sensin şarkılarını yoran o karşı kıyı

saçlarını ayıran taştan uykularına

sensin o kölelerin dönülmez aydınlığı (Sürgün Uğultu, s. 54)

Akşam ve akşamla bağlantılı kullanılan gece / karanlık kelimeleri ise, umutsuzluğun simgesi gece vakti olarak yer alır. Kitapta dikkat çeken kelime öbeklerinden biri de savaş terimlerinin sıkça kullanılmasıdır:

Savaş	savaş (2) savaşlardan (1) savaşlar (1) savaşçılar (1)
Tutsak / sürgün / köle / kaçak	tutsak (2) tutsağın (1) tutsakların (1) tutsaklığa (1) sürgün (3) kölelerle (1) kölelerin (1) köleler (1) kaçacağın (1) kaçaktır (1) kaçak (1)
Kale	kalelerde (2) kalelerin (1) kaleleri (1) surlarını (1) surlarım (1) surlara (1)
Kapı	kapı (2) kapının (1) kapın (1)
Kuşatma	kuşatmalar (1)
Bozgun	bozgunlarımı (1) bozgunlara (1)
Gemi	gemilerin (1) gemilerdir (1) gemiler (1) gemi (1) gemici (1) yelkenini (1) kadirge (1)
At / yele / üzengi / süvari	atın (1) at (1) atımızı (1) atımın (1) atımı (1) atların (1) yelesi (1) yele (1) üzengisiz (1) süvari (2)
Av	av (4) avın (1) avlarla (1) avlara (1)
Silah / kılıç / barut / balta / ok	silah (1) silahlanmış (1) silahlara (1) silahladığı (1) kılıcının (1) kılıcın (1) barut (1) baltalarını (1) ok (1)

Kitapta yer alan bu terimler, şiir öznesinin hayal / tasavvur ettiği sevgiliye ulaşamamanın verdiği duygusal çatışmalarının, seven ve sevilen arasındaki durumların somut anlatımı olduğu söylenebilir. *Sürgün Uğultu*'da sevgili aydınlık şeklinde tanımlanırken; seven / âşık, köle diye nitelenir. *Dönergün*'de kaçak'ın sevgiliyle ilişkisi tanımlanır:

*adı kaçaktır şimdi sende ne varsa aşktan
şehre kadar ne varsa ürkütüp gözlerimiz
her gün aynı mavinin aynı dama sebepsiz
getirdiği bir bulut sakallar çizip duran* (Dönergün, s. 45)

Sevilene ulaşamama nedenleri / engeller ise, kale ve sur olarak tanımlanır:

*şimdi o kaleleri yan yana gelmemizin
dokunsam dağılacak ıssız haritalarda
şimdi o kuşatmalar surlarını bir şehrin* (Yazıt, s. 50)

Eserde mekân bildiren kelimeler özel bir yer olmaktan ziyade genel kullanıma sahip adlandırmalar -şehir, ülke, krallık, duvar, yol, toprak- tercih edilir. Kemal Özer'in İkinci Yeni tarzında yazdığı, "*babamın anısına*" epigrafiyle başlayan üçüncü kitabı "Tutsak Kan", babasının ölümünden sonraki duygusal yoğunluğun metinleştiği şiirlerden oluşur:

Bir kopuşmayı yaşadktan sonra evlilikle sonuçlanan duygusal bir serüvenin temelde yer aldığı *Ölü Bir Yaz*'ın ardından babamın ölümüyle hız kazanan bir başka duyarlığın izini sürme serüveni Tutsak Kan'a ulamıştı. Babam, Sivas köylerinden

birinden askerlik yapmak üzere İstanbul'a gelmiş bir daha da geri dönmemiş bir gurbetçiydi. Onun yazgısı bana her zaman sarsıcı görünmüştü (Özer, 1999, s. 66).

Bir taraftan babasının göçle başlayan öyküsünü, öyküyü hazırlayan sosyal şartları ve göçün sonuçlarını “*sahip çıkma yaşadığın güne / mümkün mü bir güz sabahı / öykün karışmış insanların öyküsüne*” (Sunu, s. 89) mısralarında belirttiği üzere şiir öznesinin dilinden babası gibi olanların / bozkır insanının hikâyeleriyle birleştirirken; diğer taraftan kendinde yarattığı etkiyi, yıkıntıyı, duygusal karmaşıklığı aktarır:

o boşalmış göç yolu ardında silikleşsin

işte davranyorum yıkıntı sonrasına

sana katmaya gelsin karmaşık yüreğimi

bozkır gölgesizleri güneş çocuk ve akşam (Dağlarda Bir Gök Akşamı, s. 63)

Şiir öznesi babasının ölümünün / bir göçün kendinde meydana getirdiği yıkıntı sonrasında yüreğini ona / babasına katma isteği taşır. Kitapta göç, ölüm, bozkır / doğa ile ilgili kelimeler sıklıkla kullanılır. Bu kelimelerin çok kullanılması eserin temalarına da göndermede bulunur. Birbiriyle bağlantılı olan yolculuk-kaçış-göç, “Tutsak Kan”ın tematik düzlemini oluşturur. Şair bu konuda “biraz daha somut bir dünya, göçebeliğin sürekli devinim halindeki ilişkiler dünyası söz konusuydu ve imgeler bu ilişkilerden devşirilmişti” (Özer, 1999, s. 67) der. Buradan hareketle sanatçının babasının köyden İstanbul'a göçüşüne ve mesleği gereği yaptığı uzun tren yolculuklarına göndermede bulunduğu söylenebilir:

Umut	umuduna (1) umudum (1)	umutsuz (1)
Yol / geçmek / gitmek / durmamak / yürümek	yol (4) yolum (1) yola (1) yolu (1) yolunu (1) geçip (5) geçtikçe (1) geçtikleri (1) geçeyim (1) gidenler (3) gidenlerin (2) giden (2) gidiyor (5) gidip (1) gitti (4) durmadan (3) durmayan (2) durmamanın (1) yürüyorum (1) yürüyenler (1) yürüyecek (1) yürür (1)	
Göçebe	göçebe (2)	
Yazgı	yazgısız (1) yazgılar (1)	
Kent	kenti (1) kent (1)	
Kaçış / uzak	kaçışlardan (1) kaçışlar (1) uzak (4) uzağa (1) uzaktır (1) uzaklıktan (2) uzaklıkların (1)	
Tutsak	tutsak (6) tutsaklar (1)	
Yara / acı	yarasının (1) yara (1) yaraları (1) yaralarla (1) yaralanan (1) acılar (1) acı (1)	
Ağıt	ağıt (3) ağıtlarla (1) ağıtlar (1) ağıtlara (1) ağlatılarla (1)	
Anı / öykü / iz	anıları (2) anısına (1) anılarına (1) anılarım (1) anılardan (1) öyküyü (1) öyküsüyle (1) öyküsüne (1) öyküsü (1) öyküde (1) öykünün (1) öykün (1) öyküler (1) iz (3) izi (3) iziyle (1)	

Unutmak unuttum (3) unutsam (2) unutuştan (1) unuttuğün (1) unutuşa (1)
unutmamak (2) unutmanın (1) unutkan (2) unutkanlığı (1) unutulana (4)
unutulmuş (1)

Eserde babanın askerlik için İstanbul'a gidişi, daha sonrasında İstanbul'a yerleşmek, göçmek için yola çıkması, yazgısını değiştirmek üzere kente kaçması; fakat burada da tutsaklığının, acılarının, yaralarının, ağrıların devam etmesi / yazgıyı değiştirememesi işlenir. *Sürek* şiirinde yer alan “*yeniden yaratılır birgün / yeni öyküler için toprak / bütün o kaçışlar dalgalıklar / yüreğin usançlarını yaşamak*” (Sürek, s. 72) mısralarında da yazgının değişmediğine işaret edilir. Bozkır göçebesi babanın ve ardından onun izini süren, öyküsünü yazan çocuğun / oğulun / şiir öznesinin duygusal ve düşünsel söylemi “*seni getiriyor o günleri anmak / çağırana başdönmesi deniz diplerine / seni getiriyor çıkınca çarşılardan / dokunduğunu ellerime unutsam / unutmanın gizliliğinde yaşayan*” (Bir Yalnızlık, s. 65) bendinde ve yine Sürek başlıklı fakat ayrı bir metin olan şiirin “*yüreğimi durmadan zorlayan / düşlerimin iziyle yan yana*” (Sürek, s. 78) mısralarında dile getirilir. “*yoLCuyum eski çıplaklığıma / tek başına toprağa direktmiş / dağınık öyküsüyle babamın*” (Ürkek Göçebe, s. 81) diyen şiir öznesi, babasına ve bozkır insanına karşı hislerini, doğrudan lirik şiirler olarak yansıtmaktan ziyade kelimelerin ardına saklamayı tercih eder. Kitapta göç ve göç olgusunun sebep ve sonuçları umut, yara, yazgı, kaçış gibi kavramlarla bütünlenir. Eserde ölüm teması da bulunur. Ölümün bir göç ve uyku hali olduğu düşünüldüğünde göç / gitmek ve uykuyla ilgili kelimelerin ölümle bağlantılı kullanıldığı söylenebilir. *Gidenler İçin* şiirinde göçenlerin / gidenlerin ‘belki dönecek’ olması ve kalanların ağrıları konu edinilirken tematik düzlemde ölümün karşısına umut yerleştirilir:

*uykusundan koparılmıştır yaz kırlarının
belki dönecektir giden sular
açtığı yaralarla ağaçlardan
dönecektir gökyüzünün yansıdığı
yarınları genişleten yazgılar adına*

*kuyusuna düşmüştür belki bir şehrin
tamburları kaplayan o fırtınalar
ağrılarla çoğalışı gidenlerin
gidenlerin giz dolu unutkanlığı
açık kalmış bir kapı çalgınlıklara*

*dudaklarına sürünmüştür belki orman
belki sebepsiz bir suç işlediği
dağ oluklarını turmandığı vakit
kaçmıştır unutulana rüzgârgülünden
ırmakların unutulana bakışlarına*

belki dönecektir ondan gidenler

vurulduğu vakit umutsuz bitkin

o gizli derinlikle yıpranmış

belki büyük bir sabahtır bıraktığı kan

yarasının ucundaki aydınlıklara (Gidenler İçin, 66)

Şiirde kullanılan, “belki dönecektir, yarınları genişleten yazgılar, açık kalmış kapı ve aydınlıklar” ifadeleri gidenlerin / göçenlerin / ölenlerin dönmesine yönelik umudu barındırır. Kitapta ölüm paradigması etrafında kullanılan kelimeler şu şekildedir:

Belki	belki (10)
Bırakmak	bırakıp (2) bıraktığı (2) bırakıldık (1)
Ölüm	ölümün (2) ölümüne (1) ölüme (1) ölmüş (1) ölümsüzlüğüne (1)
Uyku	uykusundan (1) uykumuzda (1) uykum (1) uyku (1)
Hüzün	hüzünle (2) hüznüleri (1) hüznü (1) yaşlı (2)
Dönmek	dönecektir (3) döneceğine (1) dönmeyen (1) dönmediği (1)
Gün / ışık / sabah / aydınlık	gün (4) günün (1) günümün (1) güne (1) ışığa (2) ışığıyla (1) ışığındaki (1) ışığı (1) ışıkları (1) sabah (2) sabahı (1) sabahtır (1) aydınlığa (1) aydınlıklara (1)

Özer, bir bozkır muhaciri olan babasının öyküsünü anlatırken doğa / bozkır unsurlarını da kullanır. Kır, dağ, toprak, ağaç, deniz, ırmak, gök, güneş, rüzgâr kelimelerine yer verilir:

Kır	kır (4) kırların (3) kırlarda (2) kırlarının (1) kırlardan (1) bozkır (3) bozkırı (1) bozkırdan (1)
Dağ	dağ (5) dağlarda (2) dağların (1)
Toprak	toprağa (3) toprağın (1) topraktan (1) toprak (1)
Ağaç	ağaç (2) ağaçlarının (1) ağaçlardan (1) ağaçlara (1) ağacına (1)
Deniz	deniz (5) denizi (2) denizleri (1) denizin (1) denize (1)
İrmak	ırmağın (1) ırmağına (1) ırmakların (1) ırmakları (1) ırmaklara (1) ırmak (1)
Gök	göğün (3) göğe (2) gökten (1) göğü (1) gök (1) gökyüzünün (1) gökyüzünü (1) gökyüzünden (1) gökyüzü (1)
Güneş	güneş (4) güneşin (1) günbatımı (1)
Rüzgâr	rüzgar (5) rüzgarın (1) rüzgarsız (1) rüzgargülünden (1) rüzgara (1)
At	at (3) atın (1) atı (1) atımı (2) atlı (1) atları (1) akıncısını (1)

Özer, şiir öznesinin dilinden aktardığı “yıldızlar birer birer dağılmıştır / aydınlığa doğru gökyüzünden / şafaklardır çıkılan kıyılarda / sanki o bir eski güzellikten / ırmakları sessizce çağırır” (Denizin Hatırlanışı, s. 64) ve “yıllardır ağırlığını taşıdığım / başkasına anlatılan gökyüzü / anlatılan geyikler av yankısında / konuşmayan sesiyle ölümün / geçtikleri duyarlıklar kırlardan” (Bir Yalnızlık, s. 65) mısralarda olduğu gibi doğa unsurlarını geçmiş bugüne taşıyan zemin olarak kullanır. Eski, anı olan yeni ile ‘yeni’lenir. Sadece bir şiirde dört defa yeni / den kelimesini kullanarak ölmüş savaşçıları tekrar diriltir:

*geçip gitti yaraları ölmüş savaşçılar
yeni ürkmüş çadırlarla yağmurdan
yağmur geçip gitti kılıçlarında
surlarını aşıp yeni bir göğün
şehri yeni bir toprağa başlatan*

*kimbilir hangi avın çağrısı
geçip gitti yıllarca süren yolculuk
yolunu şaşırılmış yorgun bir atlı
sığmamış ırmağına küçük yüzünün
geçip gitti düşleri aralayarak*

*ne kadar değişse onlardan kalan
atılsa aradaki köprüler
yeniden fışkırır bozgun uçları
serpmişlerse dalgalığa denize
kar ışığındaki geceye bozkırı*

*sessizce iletirler onların
barbar yüreklerine duygumuzu
anıları bitenler adaklılar
geçip gidenler uzak illere
önlerinde bir dağ kılavuzu (Durgun, s. 69)*

Ölen babanın, şairin, şiir öznesinin duygu ve düşünce evreninde bıraktığı etki ile yaşlı oluşu, ıssızlığı, yalnızlığı ve yangını anıları bitenlerle / ölenlerle bütünleştirilerek anlatılır.

“Gül Yordamı”nda akşam, sabah, acı, korku, ölüm, yalnızlık, zaman kavramı ve bu zaman diliminde şiir öznesinin duygu durumu cinsellik çağrıştıran kelimelerle aktarılır. “Ölü Bir Yaz”da tabit unsurları ön plana çıkarken şiir öznesinin duygusal gerilimine paralel olarak tutsak, kale, kapı, kuşatma, bozgun, silah gibi savaşla ilgili terimlerin kullanımı yoğunluktadır. “Tutsak Kan”da ise bozkırdan göçle yeni bir yaşamın umudu kent, yol, göçebe, kaçış, ağıt, yara,

hüzün, ölüm kelimeleriyle yansırken geçmiş ve şimdi düzlemindeki hatırlamalar dönmek, dağ, kır, toprak, gök, rüzgâr, at gibi sözcüklerde hayat bulur.

2. Sonuç:

Sanatın yönünün kime / neye çevrildiği bir tartışma konusudur. “Sanat sanat için midir yoksa toplum için midir?” sorusu sanatla sanatçıyı, edebî eserleri, nesnesi kendisi olan ve toplum olan olmak üzere ikiye ayırır. Kemal Özer, bu bölünmenin her iki tarafında da yer almış bir şairdir. O, kendi yaşamından, düşün dünyasından, içinde bulunduğu ırmağın yatağından şiirlerine malzeme taşır. Çünkü ona göre kırılmaya, değişime ve dönüşüme açık olan yaşam gibi sanatçı ve eseri de bütün hâlinde değerlendirilmelidir. Yazın hayatına 1950’li yıllarda şiiri besleyen geçmişe güvensizlik ve geleceğe inancını kaybetme, yabancılaşma, mutsuzluk, huzursuzluk gibi unsurlarla insan varlığını dile getiren varoluşçu felsefenin etkisiyle gelişen İkinci Yeni şiiriyle başlar. İlk metinlerini, dili kullanma bakımından kapalı, metaforik ve dolaylı anlatımı seçen, bireyi esas alsa da aslında toplumsal konulardan ve siyasetten uzak olmayan İkinci Yeni tarzında yazar. İlk üç kitabı olan “Gül Yordamı”, “Ölü Bir Yaz” ve “Tutsak Kan”da döneminin diğer şairleri gibi yeni bir öz ve söyleyiş ararken toplumsal sorunları kendi iç dünyasıyla özdeşleştirerek anlatır. Bu bakımdan gerek kendi ifadelerinde gerekse araştırmacılarca dördüncü şiir kitabı olan “Kavganın Yüreği” ile birlikte toplumcu söyleme yöneldiği belirtilen sanatkarın İkinci Yeni tarzında yazdığı üç eserinde de içerik düzleminde toplumsal öğeleri görmek mümkündür.

1960’lı yıllarda Türkiye’deki gelişmelere, toplumsal hareketliliğe paralel olarak Özer’in şiirleri de değişime uğrar; dönemin kırılğan özelliklerini yansıtarak edebî varoluşunu sürdürmek ister. “Tutsak Kan” kitabından sonra girdiği suskunluk yıllarının ardından özünde zaten toplumcu öğeleri barındıran ancak dolaylı anlatımı seçen şiir anlayışından uzaklaşarak doğrudan, yalın, net aktarım formunda şiirler yazmayı tercih eder. Şiire ara verdiği sıralarda özgün bir poetika oluşturmaya çalışır. İkinci Yeni’den edindiği dilsel deneyimini toplumcu içerikle zenginleştirerek metinler kurar. Bu dönemde hem Türkiye’de hem dünyada yaşanan sosyal, siyasi olayları; ezildiğini, sömürüldüğünü düşündüğü grupların ve insanların bir gün bilinçleneceği ve farkındalık kazanacağına dair inancını kendi bakış açısı temelinde eserlerine taşır. Kemal Özer, hem İkinci Yeni tarzında yazdığı hem de Toplumcu Gerçekçi bakış açısı ile kurduğu metinlerinde konuyu ve temayı içerik, şekil bakımlarından bütüncül bir yaklaşımla titizlikle seçtiği kelimelerle metnine taşır.

Kaynaklar

- Çetişli, İ. (2006). *Metin tahlillerine giriş: şiir*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Eliuz, Ü. (2016). Kutsal göstergeler dizgesi: Çanakkale şehitlerine. *Çanakkale ruhu ve Mehmet Akif Ersoy*. (Editör. Prof. Dr. Orhan Söylemez). Ankara: Berikan Yayınevi, 63-83.
- Hızlan, D. (1996). Biçimin büyük ustası ya da yabansının şiiri. *60 Yılın Ardından Oradaydım Diyebilmek*, İstanbul: Yordam Kitapları, 99-102.
- Öksüz Güneş, E. (2016). *Kemal Özer’in şiirlerinin incelenmesi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Trabzon: Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özdemir, E. (2000). Kemal Özer’in şiir haritası. *Kemal Özer 45. Sanat Yılında*, İstanbul: Yordam Kitapları, 21-31.

Özer, K. (1996). 60 yaşında olmak. *60 Yılım Ardından Oradaydım Diyebilmek*, İstanbul: Yordam Kitapları, 9-14.

Özer, K. (1999). *İkinci yeni'den toplumcu şiire*. İstanbul: Demet Yayıncılık.

Özer, K. (2009). *Yaralı karanfil (toplumcu şiirler)*. İstanbul: Kırmızı Yayınları.

Özer, K. (2009a). *Günlerle yolculuk 1*. İstanbul: Hayal Yayınları.

Özer, K. (2009b). *Günlerle yolculuk 2*. İstanbul: Hayal Yayınları.

Extended Abstract

Kemal Özer was a poet who endeavored to mirror the internal dynamics of life through his works. He carved out a place for himself both in Turkish and world literature with his poetry, children's books, essays, criticisms, travels, diaries, and translations. The writer started his literary career but then focused on poetry. When writing his books *Gül Yordamı (The Way of the Rose)*, *Ölü Bir Yaz (A Dead Summer)*, and *Tutsak Kan (Captive Blood)*, he did so under the influence of the Second New (in Turkish: *İkinci Yeni*) movement, which applies free and unique associations, pushes the limits of language and bestows semantic strata to it. Drawing reactions due to various reasons such as incoherence and indifference to society since it distinguishes from the traditional poetic language and construction of imagery and considered to refrain from class realities and politics, the Second New movement is a revolt against the intellectual, social, and artistic authorities for it opposes present forms. With themes revolving around mythology, childhood days, the past, and sexual references, this poetic approach develops under the influence of existentialism which dwells on the existence of the alienated, unhappy, and restless man who lost his trust in the past and hopes for the future. Although they may be regarded as indifferent people, the Second New writers deal with social dilemmas in their works concerning individuals. In his early poems or his first three books, Kemal Özer touches on society and its problems identifying them with his inner world. He integrates the feelings, preferences, and troubled and distressed states of mind of people with an attempt to seek a new essence and speech like the other poets of the period. Having given a decade of the break to poetry after the publication of *Tutsak Kan (Captive Blood)* in 1963, the poet underwent a new period and search in his literary life.

The poetry of Kemal Özer acquired a new artistic horizon with the 1960 coup d'état and the new constitution of Turkey which gave way to various impacts such as changing social characteristics, the re-publication of the works of Nazım Hikmet, and the politicization of life. His artistic approach experienced a shift owing to his view of the world. In parallelism with the changing social mobility in Turkey arising from the 1960 coup d'état and the new constitution, the themes of his poetry also transformed; he built his works by combining the linguistic experience he had acquired from the Second New, with social substance in the 1970s. His social poems appear one after the other: *Yaşadığımız Günlerin Şiirleri (Poems of the Days We Live In)*, *Sen de Katılmalısın Yaşamı Savunmaya (You Should Join In Defense of Life)*, *Geceye Karşı Söylenmiştir (Spoken Against the Night)*, *Kimlikleriniz Lütfen (Your Identities Please)*, *Araya Giren Görüntüler (Intervening Images)*, *Sınırlamıyor Sevda Beni (Love Doesn't Limit Me)*, *İnsan Yüzünün Tarihinden Bir Cümle (A Sentence from the History of the Human Face)*, *Bir Adı Gurbet (A Name is Homeless)*, *Oğulları Öldürülen Analar (Mothers whose Sons were Murdered)*, *Onların Sesleriyle Bir Kez Daha (Once Again with Their Voices)*, *Sevda Buluşma (Loved Meeting)*, *Temmuz İçin Yaralı Semah (Wounded Semah for July)*. During this period, he reflected on the social and political events in Turkey and the world under the skin of his

perspective and in the context of the emotions and minds of humanity. Believed to tend towards socialist poetry with his fourth book of poetry *Kavganın Yüreği (the Heart of the Fight)* as claimed by both the poet and critics, Kemal Özer applied social elements as the themes of also his first three books written after the Second New movement. In the creation of his poetry, the poet adopted a holistic approach concerning the selection of words, naming, content, and form. In his poems built in both styles, he transmitted his intended message with a structure weaved of meticulously picked words.

The present study offers an evaluation of the thematic quality of the poetry of Kemal Özer examining the preferred vocabulary and the frequency of use of words in his books produced according to the Second New movement.

